

ФРАЗЕМНЕ БАГАТСТВО МОВИ ТВОРІВ СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА

Наталія Шатілова. Фраземне багатство мови творів Сидора Воробкевича

Стаття продовжує спостереження автора над ідіостилем буковинського письменника С. І. Воробкевича. У статті розглянуто фраземне багатство як ознаку-маркер індивідуально-авторського стилю. Фраземи в мові творів письменника узагальнюють багатовікові спостереження, життєвий досвід народу, серед якого він виріс і жив, виражають його ментальність і своєрідність.

Ключові слова: ідіостиль, фразема, фраземіка, прислів'я і приказки, примовки.

Наталія Шатілова. Фраземное богатство языка произведений Сидора Воробкевича

Статья продолжает наблюдения автора над идиостилем буковинского писателя С. И. Воробкевича. В статье рассматривается фраземное богатство как признак-маркер индивидуально-авторского стиля. Фраземы в языке произведений писателя обобщают многовековые наблюдения, жизненный опыт народа, среди которого он вырос и жил, выражают его ментальность и своеобразие.

Ключевые слова: идиостиль, фразема, фраземика, пословицы и поговорки, прибаутки.

Natalia Shatilova. Phraseology riches of the language of Sidir Vorobkevych's works

The article continues the supervision of author above individual style of the Bukovinian writer Sidir Vorobkevych. Phraseology riches as sign-marker of individually-authorial style are considered in the article. Phraseological units in the language of writer's works of summarize centuries-old supervisions, vital experience of people, among which he grew and lived, express his mentality and originality.

Key words: idiosstyle, phrasema, phraseology, proverb and saying, humorous saying.

Фраземний склад української мови постійно перебуває у полі зору науковців. Різномасштабному його аналізу свого часу присвятило праці не одне покоління українських мовознавців: семантика фразем привертала увагу Б. Ларіна, Л. Булаховського, М. Алефіренка, Ю. Прадіда та ін.; їхню стилістику вивчали Д. Баранник, Г. Іжакевич, В. Калашник, І. Гнатюк, О. Демська-Кульчицька та ін.; історію, становлення та етимологію фразем досліджували М. Демський, А. Івченко, М. Коломієць, Л. Скрипник та ін.; вивчення, збирання та опрацювання діалектної (народної, ареальної) фразеології цікавить Б. Ларина, С. Бевзенка, Н. Бабич, Л. Ткач, А. Івченка; народна фраземіка стала об'єктом багатьох кандидатських дисертацій (Г. Ступінська, Н. Коваленко, Р. Міняйло, М. Олійник, Н. Романюк, О. Плетнева, Л. Мельник, О. Майборода, О. Назаренко та ін.).

Провідною тенденцією сучасних досліджень є новий підхід до розгляду фразем – це спроба проникнути в природу фразеологічного витвору як репрезентанта картини світу певного етносу (Н. Бабич, О. Селіванова, О. Левченко, В. Ужченко, Д. Ужченко). У цьому контексті „фразеологізми є специфічними мовними формулами, картинами світу із закодованою інформацією про минуле наших предків, їхній спосіб сприйняття світу та оцінку всього сущого; вони акумулюють культурні потенції народу, тільки йому притаманним способом маніфестують дух і неповторність ментальності нації” [7, с. 8].

Українська фраземіка формувалась протягом багатьох століть, накопичуючи в собі життєвий досвід народу. На переконання Н. Бабич, фраземний склад мови – „одне з найбільш переконливих джерел пізнання як психології, так і моралі кожного народу” [1, с. 94]. У цьому контексті сталі одиниці слугують невичерпними зображально-виражальними засобами для художніх текстів, адже „насиченість мови фразеологічними зворотами, за Ю. Шерехом, робить її своєрідною, сповненою народного духу” [8, с. 19]. Місце фразеологічних одиниць у системі образності та експресивності мови творів окремих майстрів слова з'ясовували Л. Авксентьев, М. Богдан, Б. Боднар, В. Ужченко, В. Папіш, фраземіку в системі ідіостилу письменника досліджували Ю. Кохан, Л. Щербачук та ін. Зокрема, науковий інтерес лінгвістів уже викликав фраземний склад художніх творів І. Франка, М. Стельмаха, М. Коцюбинського, О. Вишні, О. Гончара, П. Загребельного та ін. Фраземіку мови буковинських письменників у різних аспектах були об'єктом наукових студій Н. Бабич, Н. Гуїванюк, Л. Ткач, Т. Свердан, Г. Кузь та ін.

Мета нашої статті – дослідити фраземне багатство різноманітних (поетичних, прозових, драматичних) творів непересічної особистості в розвитку української культури на Буковині – Сидора (Ісидора) Воробкевича як одну з характерних ознак-маркерів його ідіостилу. У багатовимірному таланті С. Воробкевича (літературні псевдоніми – Данило Млака, Демко Маковійчик, Семен Хрін, С. Волох,

Морозенко, Іван Іванів з Кіцманя, Сирота з Буковини та ін.) поєдналися покликання самобутнього поета, прозаїка, драматурга, композитора, фольклориста, педагога, громадсько-культурного діяча, редактора буковинських часописів і одночасно православного священика, викладача теологічного факультету Чернівецького університету. За сорок років невтомної праці на ниві просвіти, красного письменства й музики „він зробив надзвичайно багато, заклавши разом з Юрієм Федьковичем підвалини української національної культури на Буковині, духовного відродження українців краю” [5, с. 42]. Він є тим, „котрому по Федьковичу загальноно признає ся перше місце межи буковинськими письменниками” [6, с. 3].

Джерельною базою нашого дослідження послужило тритомне видання творів С. Воробкевича, упорядковане О. Маковеем, у передмові до якого зазначено, що тритомник укладений на основі рукописів, що дає змогу вважати тексти автентичними. Цитуючи тексти творів, дотримуємося тієї правописної системи, яку використано в цьому виданні.

Фраземний фонд мови творів С. Воробкевича надзвичайно різноманітний, зміст його невичерпно багатий. Художня мова письменника багата на вислови, що формулюють певну життєву закономірність, є широкими узагальненнями багатовікових спостережень народу, його суспільного досвіду. Має рацію А. Коржупова, стверджуючи, що народні прислів'я та приказки „золотими перлинами розсипані по Воробкевичевих творах” [4, с. 73].

Народні приказки і прислів'я, як стверджує П. Дудик, – здебільшого своєрідна окраса і згусток думки-судження, емоційної наснаги текстів [3, с. 179]. Ці фраземи вважаємо помітною окрасою художніх текстів С. Воробкевича, за допомогою яких він зумів відтворити життєвий досвід народу, серед якого виріс та жив, – буковинців. У мові його творів письменника зв'язок прислів'їв та приказок з народнорозмовним джерелом узагальнено конструкціями на зразок „казано”, „як кажуть”, „як люди кажуть”, напр.: [Марійка:] *Преці сказано: хто любить ревне, жаліє певне* (ІІІ, с. 76)¹. *Коли я ще парубочив, она вже під вінець рвала ся, а тепер радо і старому подружжю не відмовила б : от як люде кажуть, для похилого плота і гнила вербова підпора увійде* (ІІ, с. 335). [Павло:] *В ставі води аж надто, а в млині не завізно, хоч кажуть люде: млиночок – божий дарочок* (ІІІ, с. 142). Іноді у контекстах письменник вживає фразу, використовуючи зауваження „кажуть у пословиці”, напр.: [Марійка:] *Кажуть у пословиці: чоловік і жінка – то найліпша спілка!* (ІІІ, с. 69). Матеріал, дібраний із творів письменника, дає змогу простежити семантику прислів'їв та приказок і твердити, що вони не лише узагальнюють мовний досвід буковинців, але й:

1) характеризують особу за різними ознаками: *Леоніде, ти не сьогоднішній молодець, тобі і зараз не сором під вінець!* (ІІ, с. 334); *Залюблений все одно що п'яний* (ІІ, с. 115); *Вміє додати кропу і петрушки до гідкої громадської юшки...* (ІІІ, с. 169); *Одним полиже, а другим оббреше!* (ІІІ, с. 158);

2) указують на соціальну нерівність між людьми: *Не для пастуха ніг мій високий поріг!* (ІІ, с. 291); *Мід медови не рівний* (ІІІ, с. 19); *Де-ж вірлови до воробця* (ІІ, с. 212); *Слуга слугою, тазда газдою!* (ІІІ, с. 157); *Що сурдуть, то не сердак...* (ІІІ, с. 149); *Горботка не до жупана...* (ІІІ, с. 188);

3) закликають до високоморального способу життя: чесно працювати, не лінуватися: *Боже помози, а ти, небоже, не лежи!* (ІІ, с. 240); *Треба прясти, аби рубєм не трясти!* (ІІІ, с. 63); *Годен, не буде голоден!* (ІІІ, с. 192); висміюють наслідки нерозумних, невиправданих учинків: *Як хто собі постелив, нехай так і спить!* (ІІІ, с. 46); *Де зла рахуба, там скоро беруть ся до чуба* (ІІІ, с. 204); *Ще крил не має, а вже високо літає!* (ІІІ, с. 156); застерігають від безперспективних спроб кардинально змінити вдачу та характер людини, ті психічні особливості, які виявляються в її діях, поведінці, закликають не вірити в ці зміни: *Вовка, як всі здорові знаєте, все до ліса тягне* (ІІ, с. 308); *Вовк шерсть міняє, а натуру ніколи* (ІІІ, с. 336); *Хоч kota бий, то все є ласий до сала. Така вже вовча натура, все лиш ягня драти* (ІІІ, с. 297); попереджають про можливу розплату за недобрі вчинки: *Не було ся хапати дурниці, а тепер зогниєш в темниці!* (ІІІ, с. 47); *І на гладкій дорозі Божя сила побє!* (ІІІ, с. 53); *Де гріх, там і покута* (ІІІ, с. 194); *Дер вовк віцю, но і вовкови не минуло ся* (ІІІ, с. 205); засвідчують, що високоморальний спосіб життя має винагороду: *Хто терпен, тот спасен* (ІІ, с. 246); *Хто старий звичай шанує, той не бідує!* (ІІІ, с. 170); *Доброму всюди панить* (ІІІ, с. 198); застерігають від пияцтва: *Пий та ума не пропий!* (ІІІ, с. 26); *Хто по повній випиває, той в болоті спочиває* (ІІІ, с. 26); *Хміль – не вода, чоловікови біда!* (ІІІ, с. 38); *Там не раз сварка, де та вража чарка!* (ІІІ, с. 172);

4) попереджають проплинність часу: *Нині рум'яні, а завтра зів'ялі!* (ІІІ, с. 63); *Сьогодні чоловік, як той дуб, сильний і здоровий, а завтра вже недужий і від вітру валить ся!* (ІІІ, с. 63); *Нинька жиєш, а*

¹ Ілюстративний матеріал подаємо за виданням: Твори Ізидора Воробкевича. — Львів : Видавництво товариства „Просвіта”, 1909. — Т. 1 : Поезії. — 420 с.; 1911. — Т. 2 : Оповідання. — 412 с.; 1911. — Т. 3 : Драматичні твори. — 421 с. — (Руська письменність), зазначаючи у дужках номери тому та сторінки.

завтра гниєш! (ІІІ, с. 63); закликають робити все вчасно: *Хапай, Петре, поки тепле!* (ІІІ, с. 46); *Ходімо, заки лис коло куниці!* (ІІІ, с. 46); *Куй залізо, закиль гаряче* (ІІ, с. 53).

Прислів'я і приказки у творах С. Воробкевича дають відшліфовані віками характеристики вічних понять, як-от: правда та брехня: *Правда в світі ще не вмерла...* (ІІІ, с. 297); *Правда і в морі не втоне* (ІІІ, с. 49); *Правда кривду переважить* (ІІІ, с. 49); бідність та багатство: *Там розкоші, де в мошенці гроші!* (ІІІ, с. 40); *Добрий інтерес, коли повний черес!* (ІІІ, с. 37); *Гріш нікому не вадить* (ІІІ, с. 142); розум та дурість: *Що голова, то не хвіст!* (ІІ, с. 70); *Молодий розум за десять старих!* (ІІІ, с. 45); *До всего діла голови треба!* (ІІІ, с. 45).

Крім того, прислів'я та приказки в досліджуваних текстах узагальнюють людський життєвий досвід через уподібнення зі світом природи: з тваринами: *Кітка із мишею довго ся не грає* (І, с. 375); *Куниця хитра, та все капкан мудрійший* (ІІІ, с. 174); *Як кота в домі нема, то мишам празник* (ІІІ, с. 302); *Де много псів, там заяцєви певна смерть* (ІІІ, с. 204); з птахами: *Курка тому сьміє розгребує, щоби зерно найшла* (ІІ, с. 161); *Кулик знає, куди чайка літає* (ІІ, с. 370); *Пізнати ворону по пірю* (ІІІ, с. 168); з рослинами: *З тернини грушок не діждати ся* (ІІ, с. 240); *Зі злої трави не було ще ніколи доброго сіна* (ІІІ, с. 49); з природними явищами: *Не було снігу та й не було сліду; настав сніг, став і слід!* (ІІІ, с. 49); *І на синє небо може наступити чорна хмара* (ІІІ, с. 151).

Часто прислів'я та приказки в мові творів С. Воробкевича виражають споконвічні закони, закономірності буття людини: *Як заходить сонце за колоду, то нема надії на добру погоду* (ІІ, с. 290); *Хто не мав долі з-малку, той не мати ме до останку* (ІІІ, с. 68); *Недоля не самотно білим світом ходить, за собою мов сліпого друге лихо водить* (І, с. 379); *Слези мертвого не збудять, а живому не допоможуть...* (ІІ, с. 328); *Не все правда, що світ говорить. Він на брехнях стоїть!* (ІІІ, с. 8); [Василина:] *Глибока рана може з часом загоїть ся, но зле слово ніколи* (ІІІ, с. 150); *Чоловік не знає, відки на него лихо впаде* (ІІ, с. 211).

Майстерне вплітання у тканину твору прислів'їв і приказок увиразнює художню мову С. Воробкевича, насичує емоційно. Яскравою рисою ідіостилю письменника є фраземи, емоційність яких підсилює ритмічність та римування, як-от: *Наші діди не знали біди, а їх внуки знають лиш муки* (ІІ, с. 101); *Тягни, кобило, хоч тобі не мило* (ІІ, с. 44); *До чорта та худоба, коли жити не вподоба!* (ІІІ, с. 9); *Хто вміє читати і писати, той зараз бере ся й кусати* (ІІІ, с. 205); *За моє жити ще мене бито* (ІІІ, с. 155); *Поки стара спече книш, а в діда не стане душі* (ІІІ, с. 45). Наведений ілюстративний матеріал дає підстави для висновку, що мова творів С. Воробкевича насичена прислів'ями та приказками, їхнє майстерне й різноманітне використання становить одну з яскравих ознак індивідуально-авторського стилю письменника-буковинця. Своєю виразністю, образністю, емоційністю вони надають його мові національного колориту.

Мовлення персонажів творів С. Воробкевича багате на різноманітні примовки – традиційні усталені вислови, що їх зазвичай уживають буковинці в певних життєвих ситуаціях. Вони є „своєрідною рефлексією мовця в комунікативній ситуації” [9, с. 127], вносячи до комунікативного процесу особливу експресивність, що відтворюється почуттями мовця. Розмаїття примовок, відображених у творах С. Воробкевича, за нашими спостереженнями, засвідчують особливості менталітету буковинців, адже виражені вони мовними формулами, виробленими віками та закріпленими в побуті народу. Через систему традиційних формул привітання, прощання, припрошування, побажання, які є невід'ємною частиною повсякденного спілкування буковинців, письменник передає такі їх моральні якості, як увічливість, шанобливість, доброзичливість, побожність, емоційність, кмітливість тощо. Традиційні мовні формули в досліджуваних текстах, за нашими спостереженнями, виражають ставлення мовця до особи, якої стосується мовлення. Семантика примовок дає змогу простежити їхнє функціонування в межах двох груп: примовки доброзичливого характеру і примовки емоційно-зниженого та лайливого характеру.

Мовні формули, що виражають добре ставлення, прихильність, приязнь до співрозмовника, називаємо примовками доброзичливого характеру. У текстах С. Воробкевича вони представлені здебільшого своєрідними формулами ввічливості, аналіз яких, дає змогу „проникати в глибини справжньої, непідробної культури спілкування, що ґрунтується насамперед на гідності та взаємоповазі людей” [2, с. 112]. Аналіз мовного матеріалу виявив, що ідіостилю письменника властиве використання таких груп примовок доброзичливої семантики:

- формули привітання та прощання: *Хтось мене з-заду вдарив по плечах, гукаючи: – Здорові були, пане Сергію! – А, то ви, пане Хомо, дай Боже здоровля!* – сказав я, обертаючись (ІІ, с. 48); *І заплакав молод Гуцул ревними сльозами: „Оставайте всі здорові. Бог най буде з вами!”* (І, с. 57);

- формули побажання: [Адам:] *Бодай ти здорова була, жартівлива дівко, прехороша покус!* (ІІІ, с. 156); [Тетяна:] *Дай їм, Господи, з води і з роси!* (ІІІ, с. 204); [Катерина:] *Від того Семена хорони, Боже, всіх хрещених і мене бідну!* (ІІІ, с. 9); – *Дочекалась добра, від якого нехай Господь Бог хоронить і злющого ворога!* (ІІ, с. 322);

- формули гостинності: *З гостем і Бог приходить до хати, мої милі гостеньки!* (II, с. 51); *Не дурно сорока скреготала, она нам гостей казала...* (II, с. 51); *Сідайте, мої гості, щоб усе добре сідало! – припрошує нас Хома, а я додав сьміючи ся: „щоб і старости сідали” – і посідали-сьмо* (II, с. 51–52);

- формули незурочення: *Нехай собі здорова цїлує, прийде черга і на мене...* (II, с. 79); [Кифірі:] *Там дич, як маржину кохають. [Семен:] Говори здоров!* (III, с. 30); *А наш заступник, владика Сава, щоби здоров, сидить у станевицкім монастир і читає псалтирю, що привіз собі з Москви* (II, с. 70).

- формули гумористичного характеру та каламбури: [Ксеня:] *Таже я того давно, давно бажаю і вас на весілю почесувати* *думаю, не бучком і бичем, но горівкою і колачем. Найду вам і гарну сваху, не жабисько-черепаху – кумку-любку Ірину, 60-літню дївчину* (III, с. 209); *Ліворуч від пана фельвальтера сидів поважний протопопа, на всю околицю богач, бо доля носила єму рано і вечер свїжий колач, носила дров у лїс, ляла воду у керницю, обстриженим вівцям давала нову вовну, а в посток приносила в дїм масних галушок, і то повне корито, щоб хазяїнови було сито* (II, с. 229–230). Примовки доброзичливого характеру в творах С. Воробкевича служать для виявлення прихильності, відкритості, сердечності, щирості буковинців до співрозмовника, їхньої побожності та богобоязливості, особливого почуття гумору та є маркерами ідіостилію письменника на фраземному рівні.

У досліджуваних текстах фіксуємо чимало традиційних висловів, які виражають гострі переживання, що їх буковинці емоційно виражають традиційними вигуківими формулами. Даючи вихід почуттям та емоціям, їм властиво голосити, супроводжуючи висловлення традиційними вигуками. Багатство вигуківих примовлянь презентують твори С. Воробкевича, порівн.: *Горенько моє перчене!* (II, с. 50); *Ох, ох, лишенько ти моє тяжке і незносиме!* (II, с. 326). *Бідонько ж моя солоня, клопотоньку мій гіркий!* (II, с. 57); *Бідко ж моя гірка, жалю мій тяжкий!* (III, с. 51); *Ох, гіркий мій свїте!* (I, с. 67); *Ах, Боже мій милий і правий!* (II, с. 138); *О гірка недоле!* (I, с. 372); *Ох, доле щербата!* (I, с. 379); *О лукава, тяжка недоле!* (II, с. 320); *Ой смутку-ж мій тяжкий...* (III, с. 87). У мові творів С. Воробкевича постерігаємо образне використання вигуківих формул, насичене порівняннями, що підсилює сум та розпач мовця, як-от: *Боле мій тяжкий, незносний, глибокий, як море, ох, недоле гірка, люта – жалю мій і горе!* (I, с. 378–379). *О тяжкеє горе, велике, як ті Карпати, глибоке, як море!* (I, с. 382). Такі примовки чи не найяскравіше передають природну емоційність буковинців.

У розмовному мовленні буковинців, зафіксованому в творах С. Воробкевича, привертають увагу мовні формули, що є своєрідними прокльонами. Оскільки буковинці є глибоко набожними людьми, то найбільший страх відчують перед Богом. Аналіз фактичного матеріалу, дібраного з творів С. Воробкевича, показує, що значну частину лайливих формул становлять прокльони, у яких мовець апелює до Бога, вірячи у його справедливість, бажає, щоб саме Господь покарав винуватця. Ми зафіксували прокльони з апеляцією до: світлих небесних сил: *Щоб їх Бог не простив* (III, с. 179); *Бодай вам Господь гріхів не простив* (III, с. 187); *Бодай єго Пречиста Дїва покарала* (III, с. 179); *Заплати їм, Боже!* (III, с. 201); *Бог би вас не простив* (II, с. 365); *Щоб тебе земля не приймила!* (III, с. 22); темних надприродних сил, що втілюють зло: *бодай їх сам Луципір взяв!* (II, с. 90), *Нехай вас чортова мати возьме* (III, с. 27), *Бодай тя, нехристе, луципір вхопив!* (III, с. 168); *Щоб їх пекло не приймало!* (III, с. 190); своїх споконвічних ворогів – татар, як-от: *Щоб єго татари взяли!* (III, с. 152), *Щоб вас Татарва знала!* (III, с. 328), *Татари щоб го взяли* (I, с. 196).

Виражаючи велике невдоволення, обурення, досаду, буковинці супроводжують прокляття своєрідними побажаннями ворогові лиха, нестатків, поганого здоров'я, напр.: *Нехай їм на лихо буде* (II, с. 92); *Щоб тебе добра година знала* (III, с. 69); *Щоб їх зла година не минула!* (III, с. 195); *Щоб тобі нужда на потилицю!* (III, с. 43); *Щоб тебе нужда не минула!* (III, с. 20); *Щоб на них чума спала!* (III, с. 42); *Щоб тобі безрога теля вродила!* (III, с. 58); *Щоб тебе безносі цілували!* (III, с. 311). Більшої виразності та емоційності художньому творові надають контексти, насичені кількома формулами прокльонів, порівн.: – *Ускоком став люциперський син! Щоб єго гангірина їла, щоб єго люди як чуму обминали, щоб єго діти ще у матерній утробі камінем поставали!* – так кляла стара Єла (II, с. 99). Уважаємо, що такі формули ілюструють надзвичайну емоційність буковинців.

Художня мова С. Воробкевича рясніє мовними формулами, що групуються навколо слова *Бог* чи *Господь*, стверджуючи важливість християнської моралі для буковинців. С. Воробкевич, будучи священиком, розумів, що релігійність є важливою рисою національного характеру. У його художніх текстах на мовному рівні ця етнопсихологічна риса знайшла відображення в багатьох примовках, які ми вже згадували вище. З-поміж них є чимало таких, що виявляють побожність, богобоязливість буковинців. Мова Воробкевичевих творів переконує, що ім'я Бога вони згадують вітаючи один одного, благословляючи, прощаючись, висловлюючи побажання гараздів та здоров'я, сварячись чи проклинаючи когось. Однак їх перелік цим не вичерпано, порівн.: *Хвалити Господа, що ті злопамятні часи безслідно*

проминули (II, с. 306); [Кефір:] *Тепер, куди оком кинеш, пустка, гола пустка, що жаль ся, милий Боже!* (III, с. 30); [Броніслав:] *Ні, ні, **храни Боже!** де-ж то для мого жолудка?* (III, с. 286). *Ах, дай про милість Боже, хоч кусничок малий, бо душу голод точить, мов лютий, грізний змій...* (I, с. 313).

Герої письменника вірять у Божу всемогутність та справедливість, тому, замислюючи щось чи бажаючи чогось, сподіваються на Божу допомогу, бо лише з нею вони можуть успішно щось звершити, як-от: [Тетяна:] ***Як Божа ласка, то з весною і свій куток буде*** (III, с. 195). С. Воробкевич переконує, що людина відкрита перед Богом, доручаючи йому свою долю, і сповнена надії на Боже благословення, тому часто використовує примовки з релігійною семантикою: [Катерина] *Не жури ся, нене! **Бог нас без своєї помочи не оставить*** (III, с. 9). Несучи слово Боже буковинцям, письменник застерігав, що Бог може як допомагати, так і карати за аморальні вчинки, тому треба боятися його гніву. Особливо виразними є примовки, у яких мовець бажає собі кари Господньої для того, щоб запевнити у правдивості висловленого, напр.: [Катерина:] *Бог свідком, що я до него і словечка не промовила...* ***Скарай мене, Боже, як неправда!*** (III, с. 13); [Власій:] ***Карай мене, Боже, як святаї правди не кажу*** (III с. 58).

Особливу пошану буковинців, змальованих у творах С. Воробкевича, до померлих, яких не годиться „поганим словом згадувати”, виявляють формули: *Зараз після смерті матери – **нехай їй земля пером** – взяла мене тітка за свого* (II, с. 115); ***Пером тобі свята земля, чиста праведна душе!*** (II, с. 177). Вірять буковинці також в існування темної сили, утілення зла – *чорта* (сатану, нечистого, люцифера), якого не варто згадувати під час мовлення. Однак якщо все ж таки вимовляють його назву, то одразу згадують і про Бога в примовках: *Я /пізнав, що на мене, **дух святий перед нами, самий рогатий, куцохвостий чорт** напосів ся* (II, с. 169). [Марійка:] *Подивись, як виглядає! Не приснив би ся! **Бог святий з нами, як сотона!*** (III, с. 77). Закцентуємо, що примовки релігійного характеру, зафіксовані у текстах С. Воробкевича, тісно пов'язані зі світоглядом буковинців, їхньою ментальністю та відповідає їхнім християнсько-етичним нормам.

Отже, аналіз фраземного багатства художніх текстів С. Воробкевича виявляє прикметні риси його художнього хисту у використанні народної фраземіки. Ідейно-стильова домінанта творчості письменника, що полягає у відображенні характерного для буковинців способу життя, побуту, мовної практики, визначила й основні мовні домінанти його ідіостилію на фраземному рівні. Художні твори автора щедро наповнені народними фраземами, що узагальнюють багатовікові спостереження, життєвий досвід народу, серед якого він виріс і жив, виражають його дух і своєрідність. Фраземний фонд творів С. Воробкевича постає як система вироблених віками мовних конструкцій, що є невід'ємною частиною щоденного спілкування буковинця другої половини XIX ст., відображає їхні психічні, інтелектуальні, ідеологічні, релігійні, естетичні особливості мислення.

Література

1. Бабич Н. Д. Відображення у фразеології побуту і звичаїв буковинців / Надія Бабич // Матеріали III Міжнародної історико-краєзнавчої наукової конференції, присвяченої 120-річчю заснування Чернівецького університету (29 вересня – 1 жовтня 1006 р., Чернівці) / ред. : А. М. Круглашов (відп. ред.) та ін. — Чернівці : Рута, 1995. — С. 94—96.
2. Гуйванюк Н. В. Етнопсихологічні особливості етикетних висловлень буковинців у XIX ст. / Ніна Гуйванюк // Матеріали III Міжнародної історико-краєзнавчої наукової конференції, присвяченої 120-річчю заснування Чернівецького університету (29 вересня — 1 жовтня 1006 р., Чернівці) / ред. : А. М. Круглашов (відп. ред.) та ін. — Чернівці : Рута, 1995. — С. 112—115.
3. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення / П. С. Дудик. — К. : Наук. думка, 1973. — 285 с.
4. Коржупова А. П. С. І. Воробкевич / А. П. Коржупова // Народна творчість та етнографія. — 1966. — № 3. — С. 72—74.
5. Никоненко П. М. Сидір Воробкевич: Життя і творчість / П. М. Никоненко, М. І. Юрійчук. — Чернівці : Рута, 2003. — 208 с.
6. Романчук Ю. Передмова / Ю. Романчук // Твори Ісидора Воробкевича. — Львів : Видавництво товариства „Просвіта”, 1909. — Т. 1. — С. 3
7. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : навч. посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. — К. : Знання, 2007. — 494 с.
8. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови / Юрій Шерех. — Мюнхен : Молоде життя, 1951. — 403 с.
9. Явір В. Українські побажальні конструкції : деякі аспекти семантико-синтаксичного аналізу / Валентина Явір // Актуальні проблеми синтаксису: Матеріали Міжнародної наукової конференції (19—21 жовтня 2006 р.) / укл. : Ніна Гуйванюк (наук. ред.) та ін. — Чернівці : Рута, 2006. — С. 127—130.